

■ **Entrevista Paul Freedman** Medievalista nord-americà

“Tolkien i Harry Potter han fet molt per divulgar l’Edat Mitjana”

Text: **Flocel Sabaté**

Paul Freedman (Nova York, 1949), catedràtic a la Universitat de Yale, és un dels medievalistes més coneguts als Estats Units. Hi contribueixen les seves recents aportacions a la història de l'alimentació, però alhora és l'historiador que des de fa més de tres dècades estudia i difon el passat medieval de Catalunya. Dialoguem amb ell aprofitant la seva darrera estada de recerca aquest mateix estiu.

Acaba de publicar un llibre sobre l'ús de les espècies a l'Edat Mitjana, seguint la *Història del gust*, publicada sota la seva direcció l'any passat. Això i els seus comentaris en revistes emblemàtiques de la bona cuina, com *Gourmet*, l'han convertit en una figura mediàtica.

Realment, jo no sóc cap persona mediàtica. He pogut explorar i difondre una perspectiva històrica i antropològica dels aliments: el paper jugat per les espècies a l'Edat Mitjana compendia tota una civilització; en l'afany per captar els sentits mitjançant el color, l'olor... hi ha tota una mentalitat en l'ús de les espècies, i alhora la història de la gastronomia té un fort ressò social a Amèrica.

Tenim tot un repte en l'encaix de la història amb la societat. No té sentit investigar si no divulguem, però alhora cal pre-

guntar-se si certes divulgacions ajuden a crear criteri o, en canvi, a fomentar una banalització del pensament.

Mentre a Europa l'Edat Mitjana és tangible en les restes físiques, a Amèrica no té res a veure amb el passat de la nació, només es troba en objectes importats o en imitacions neogòtiques. En aquest marc, Tolkien i fins i tot Harry Potter han fet molt per l'Edat Mitjana, perquè han generat en la població un interès després sadollat per aportacions més rigoroses. No tot val: *El codi Da Vinci* no té aquest efecte positiu.

L'evolució del món en les darreres dècades també hi ajuda. Cal cercar nous referents en el pas de la caiguda del Mur de Berlín a l'atac a les Torres Bessones, és a dir, de Fukuyama a Huntington.

“Fukuyama no va tenir cap efecte als EUA entre erudits”

Va sorprendre a Amèrica el fort ressò que a Europa va obtenir *La fi de la història*, de Fukuyama, una teoria que no va causar cap efecte significatiu entre els intel·lectuals nord-americans, més enllà d'uns quants cercles antihistòrics. Sí que, en canvi, s'ha popularitzat actualment l'anomenat *xoc de les civilitzacions*, seguint Huntington. L'11 de setembre del 2001 ha difós la visió d'Amèrica atacada per un islam entès en els termes que el descrivia Bernard Lewis: la fosca Edat Mitjana, incompatible amb la modernitat. Thomas Friedman, el famós comentarista del *New York Times*, reiterava que Al-Qaida representa una continuació o un retorn a l'islam medieval. Jo vaig escriure-li advertint-lo de l'error, i tot i que no em va contestar, va canviar l'expressió. De bo, en tot això, hi ha el fort interès popular per la història de la mentalitat i de la religió, sobretot en aspectes com l'islam i les croades.

A hores d'ara estudiem l'Edat Mitjana com una civilització i ens preocupem per com pensaven i vivien aquells homes i dones, mentre que la generació precedent estava molt atenta a les coordenades econòmiques i materials. Aquest enriquiment de perspectives compta amb clares aportacions nord-americanes.

Des dels anys 80, a Amèrica s'ha avançat molt en la recerca de perspectives noves entorn de la història cultural, és a dir, de la mentalitat i dels valors que permeten comprendre una societat, incloent-hi la

El catedràtic a la Universitat de Yale i medievalista Paul Freedman (dreta)

religió, mentre que ha reculat notablement la recerca en història social i econòmica de l'Edat Mitjana.

Té avantatges ser medievalista a Amèrica?

Diria que no. És un ambient acadèmic, isolat del món. No sé si això és o no un avantatge. A Europa es demanarà a l'historiador que es compromet amb la salvaguarda d'un monument o l'exposició d'un museu, i en determinats moments se li pot demanar que contribueixi a recuperar la memòria històrica de països com Catalunya. Aquí els historiadors formen part dels debats culturals de manera molt més destacada que als Estats Units.

Penso que aquest paper ha fet que, de retruc, es mitifiquin en excés determinades figures tot oblidant que, òbviament, estan imbricades en una època concreta, com és el cas de Jaume Vicens Vives i Pierre Vilar.

Sorprèn més en el cas de Vicens Vives, perquè de Vilar encara se'n poden aprofitar moltes aportacions llevat d'unes estructures explicatives arrelades en el marxisme. Vicens Vives és un referent valent en la preservació de la historiografia catalana en una època molt fosca, però escrivia influenciat per un vitalisme col·lectiu proper a Toynbee que actualment està fora de lloc. Vilar difon la identitat de Catalunya en incloure-la dins del mateix paradigma explicatiu. En canvi, Vicens Vives s'encalla cercant la identitat en un context ideològic i de pensament propi dels anys 50, hores d'ara obsolet del tot.

Vostè ha format part d'una primera generació de medievalistes nord-americans que han posat Catalunya en el mapa de la recerca historiogràfica internacional.

Quan vaig començar ja hi havien

Ha estat entrevistat pel professor d'història medieval a la Universitat de Lleida Flocel Sabaté (esquerra)

AVUI

en canvi en els mitjans de comunicació, la policia i tot allò que era oficial se n'havia d'emprar una altra. Això va ser el 1975. Vaig poder viure en directe els esforços per la normalització de la cultura catalana, la mort del dictador i el canvi de règim.

Una Catalunya molt diferent de l'actual, com ha pogut anar comprovant amb els seus constants retorns fins ara.

Era un món molt diferent de l'actual. En els aspectes materials i també en els intel·lectuals. En els anys 60 i 70 els intel·lectuals participàvem de la convicció d'anar cap a un progrés a millor, d'una o altra manera revolucionari. Ara, en canvi, es tracta de salvar el que puguem, i per això predominen recerques entorn de la identitat, entesa en el sentit divers que ens permeti resistir i sobreviure en allò amb què ens sentim identificats dins d'una forta globalització. És un nou marc en què Catalunya ha canviat molt, però també Amèrica.

Potser Amèrica aviat encara canviarà més, si creiem que els canvis en la direcció política del país incideixen en l'evolució de la mateixa societat.

La presidència de George W. Bush ha demostrat el pes dels esdeveniments i dels personatges en el curs de la història. Els més conservadors havien divulgat que el govern té poc pes en la marxa de la societat. Es deia que com menys govern millor aniria el país, o fins i tot que aquest podria anar bé al marge del que fes el governant. Ara això ja no es pot dir. Tothom, tant si pensa votar Obama com McCain, ha entès que un mal govern fa anar malament tot el país i pot enfonsar la satisfacció moral de la societat. No és casual que, com diu una enquesta recent, el 60% dels historiadors considerem que l'actual presidència és la pitjor que ha existit mai des del naixement dels Estats Units.

Els historiadors ja sabem que el menyspreu de l'alteritat, l'abús d'invocacions patriòtiques tot refiant-se en la desinformació dels mateixos conciutadans i la banalització argumental formen part de la temptació permanent del poder per manipular els arguments justificatius, amb l'agreujant, en aquest cas, de la ineficàcia fins i tot en la gestió dels propis excessos.

Sí, calen noves pràctiques, allunyades d'aventures militars i més atentes a la realitat social, que es preocupin alhora per la correcta inserció dels Estats Units entre els altres països del món. La situació present demostra que cal saber aprendre de les lliçons de la història.*

Aquí hi entra una perspectiva comparativa altament saludable, per exemple, en posar en relació les revoltes remences catalanes del segle XV i les campanyes alemanyes del XVI.

L'evolució de la pagesia catalana m'ha interessat molt perquè permet visualitzar l'evolució del conjunt de la societat. La perspectiva ha de ser l'europea, i sempre m'ha cridat l'atenció perquè davant de problemàtiques similars s'han adoptat postures i s'han culminat solucions a voltes diferents.

La resposta és als arxius. El capital que pot aportar Catalunya en aquest sentit és cabdal, però cal afegir-hi un esforç instrumental que requereix de l'ajut de les institucions públiques. I també cal saber calcular els buits: part del desequilibri amb què s'ha explicat la història de Catalunya està en el fet de no tenir en compte el pes de grans viles de l'interior i de

nombrosos monestirs que han perdut els seus fons documentals.

Catalunya és el país que custodia més fons documentals dels segles X i XI. En les tres darreres dècades s'ha millorat molt la xarxa d'arxius i s'ha avançat en la publicació de fons alt-medievals. A mi m'ha preocupat molt conèixer perquè algunes fonts

ens han arribat i altres s'han perdut. Per això m'he interessat per figures dels segles XVIII i XIX, com Caresmar, o pels greus fenòmens destructors de la memòria del passat en el segle XIX, començant per les accions napoleòniques i la desamortització.

Per contactar amb les fons documentals i desenvolupar aquestes recerques es va desplaçar a Catalunya, va voler conèixer-ne la llengua i s'hi vas integrar en unes dates força complexes.

La història s'ha de basar en un mètode rigorós, però alhora cal afegir-hi el coneixement del territori estudiat. Vaig poder contactar amb un monjo de Montserrat català que residia a Nova York i que em va ensenyar el català i el castellà. Després vaig desplaçar-me a Vic, on vaig viure amb una família mentre estudiava els fons documentals custodiats a l'arxiu de la catedral. Em sobtava molt la dualitat de la societat: entre la gent hi havia una llengua i

“Vicens Vives tenia uns referents que avui estan superats”